

УДК 568.9:330.33

Н.В. Попович

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇН ЄВРОПИ ТА ЇХ КАРТОГРАФІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті розглядається історія створення стратегій сталого розвитку Євросоюзу та країн Європи. Дано визначення поняття «стратегія сталого розвитку». Проаналізовано типи національних стратегій сталого розвитку країн Європи. Висвітлено своєрідність та характерні риси стратегій сталого розвитку Естонії, Німеччини, Ісландії. Проведено аналіз ілюстративного забезпечення стратегій сталого розвитку країн Європи. Розглянуто картографічне забезпечення європейських стратегій сталого розвитку, постулюється необхідність підвищення рівня картографічного їх забезпечення.

Ключові слова: сталий розвиток, стратегія сталого розвитку, національна стратегія сталого розвитку, картографічне забезпечення стратегії сталого розвитку.

N. Popovych

SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGIES OF EUROPEAN COUNTRIES AND ITS CARTOGRAPHIC PROVISION

The article considers the history of the EU and other European countries' sustainable development strategies. The definition of the term "sustainable development strategy" is given. The author analyses the types of national sustainable development strategies of European countries. The originality and spatial features of sustainable development strategies of Estonia, Germany, Iceland are highlighted. The author analyses the illustrative provision for sustainable development strategies of European countries. The paper deals with the cartographic provision of sustainable development strategies of European countries, the need to increase the level of their cartographic provision is emphasized.

Keywords: sustainable development, sustainable development strategy, national sustainable development strategy, cartographic provision of sustainable development strategy.

Н.В. Попович

СТРАТЕГИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СТРАН ЕВРОПЫ И ИХ КАРТОГРАФИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ

В статье рассматривается история создания стратегий устойчивого развития Евросоюза и стран Европы. Дано определение понятия «стратегия устойчивого развития». Проанализированы типы национальных стратегий устойчивого развития стран Европы. Освещены своеобразие и характерные черты стратегий устойчивого развития Эстонии, Германии, Исландии. Проведён анализ иллюстративного обеспечения стратегий устойчивого развития стран Европы. Рассмотрено картографическое обеспечение европейских стратегий устойчивого развития, постулируется необходимость повышения уровня их картографического обеспечения.

Ключевые слова: устойчивое развитие, стратегия устойчивого развития, национальная стратегия устойчивого развития, картографическое обеспечение стратегии устойчивого развития.

Вступ. На початку XXI століття гідне існування майбутніх поколінь поставлене під загрозу. Причинами цього є зменшення обсягів природних ресурсів планети, погіршення якості довкілля, збіднення культурного потенціалу людства. Одним із варіантів відповіді на ці виклики стала концепція сталого розвитку, яка була вперше представлена у 1987 р. [1]. На початку 1990-х рр. країни світу почали розробляти стратегії сталого розвитку з метою розвинути та гармонізувати різні галузі економічної, соціальної та екологічної сфер [6]. Як правило, при аналізі прийнятих країнами стратегій звертається увага на їх змістове навантаження, а ілюстративне та картографічне забезпечення залишається поза увагою. Проте аналіз указаних складових є актуальним, оскільки саме ці компоненти слугують візуалізації інформації та полегшують сприйняття стратегій для громадськості.

Вихідні передумови. Питання сталого розвитку знайшло відображення у роботах зарубіжних та вітчизняних учених, серед яких Й. Кен, Г. Шельнхубер,

Дж. Медоукрофт [4], Д.В. Зеркалов, Л.Г. Мельник [1], Б.Я. Панасюк, Л.Г. Руденко, Р.А. Тараненко, А.Г. Шапар, Г.І. Фролова та ін. Питання картографічного забезпечення стратегій сталого розвитку в науковій літературі розглядалося вкрай мало. Концептуальними підходами до картографування екологічного сталого розвитку України займався В.А. Барановський.

Метою даної статті є розгляд історії створення стратегій сталого розвитку в Європейському регіоні, їх видів та особливостей, проведення аналізу ілюстративного і картографічного забезпечення стратегій сталого розвитку Європи.

Виклад основного матеріалу. У матеріалах Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (1992 р.) сталий розвиток було визначено як «такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої власні потреби». Концепція сталого розвитку вважається однією з найбільш актуальних концепцій XXI ст. [8].

Зі сталим розвитком нерозривно пов'язане поняття «сталість суспільства», яке включає три базові компоненти: економічний, соціальний та екологічний. Кожен два роки Фонд сталого розвитку публікує Індекс сталості суспільства, що являє собою комбінований показник, який вимірює досягнення країн світу та окремих регіонів з точки зору сталості суспільного розвитку [2]. За рейтингом країн світу за індексом сталості суспільства на 2012 р. [2] у першу десятку країн світу входять 8 європейських країн: Швейцарія, Швеція, Австрія, Литва, Норвегія, Словенія, Фінляндія, Словаччина. Найвні успіхи європейських країн на шляху сталого розвитку можна пояснити у тому числі і розробкою якісних національних стратегій.

У документі, підготовленому Комісією ООН зі сталого розвитку для Всесвітнього саміту 2002 р., зазначається: «Національна стратегія сталого розвитку являє собою координований, із залученням зацікавлених осіб, інтерактивний процес міркування та дій для досягнення економічних, екологічних і соціальних цілей у збалансований та інтегрований спосіб. Процес включає аналіз ситуації, формулювання політики та плану дій, упровадження, моніторинг і регулярний перегляд. Це інтерактивний і циклічний процес планування, участі та дій, у яких наголос робиться на управлінні процесами у напрямку цілей сталості, а не на розробці плану як кінцевого результату» [9].

Серед регіонів світу саме Європа характеризується найвищим відсотком забезпеченості національними стратегіями сталого розвитку, адже на даний момент усі країни-члени Європейського Союзу (ЄС) мають прийняті стратегії. Перші стратегії сталого розвитку також були підготовлені саме у Європейському регіоні: так, національні стратегії сталого розвитку з'явилися у Швеції та Великій Британії ще у 1994 р., а у 1998 р. Державну програму сталого розвитку було затверджено у Фінляндії [5].

У 1997 р. сталий розвиток був включений до Амстердамського договору в якості фундаментальної мети політики ЄС. Стратегія сталого розвитку ЄС була затверджена у 2001 р. на Гетеборзькому саміті та переглянута у 2006 і 2009 рр. Стратегія 2001 р. складалася з двох головних частин: перша пропонувала заходи для зміни низки «несталіх» тенденцій; друга пропонувала новий підхід, за яким економічна, соціальна та екологічна політика ЄС мають бути взаємно узгоджені та підсилювати одна одну. Подальші стратегії країн ЄС були створені згідно з цим підходом [3].

Серед усього різноманіття національних стратегій сталого розвитку країн Європи, які існують зараз, можна виділити два основні типи.

До *першого типу* належать стратегії, які охоплюють три ключові напрями сталого розвитку: економічний, соціальний та екологічний. Такими стратегіями є, наприклад, національні стратегії сталого розвитку Великої Британії («Mainstreaming sustain-

able development - The Government's vision and what this means in practice», 2011), Хорватії («Strategy for Sustainable Development of the Republic of Croatia», 2009), Кіпру («Cyprus Sustainable Development Strategy», 2007). До цього типу можна віднести більшість європейських стратегій сталого розвитку.

До *другого типу* належать стратегії, які охоплюють три ключові напрями сталого розвитку та торкаються аспектів міжнародної співпраці, а саме: національні стратегії Австрії («A Sustainable Future for Austria», 2002), Чехії («Strategic Framework for Sustainable Development in the Czech Republic», 2010), Ірландії («Our Sustainable Future», 2012).

Слід зазначити, що попри існування загальних рекомендацій до їх написання, стратегії сталого розвитку кожного регіону чи країни мають певні характерні риси, що обумовлено економіко-правовими особливостями, національними традиціями, культурним середовищем, екологічними проблемами, специфікою розподілу горизонтальної та вертикальної відповідальності між органами влади. Кожна зі стратегій сталого розвитку європейських країн відрізняється національною своєрідністю.

Так, у стратегії сталого розвитку Естонії (2005) значна увага приділена сталості естонської культури та життєздатності естонського культурного простору. Автори стратегії розвитку Німеччини (2012) виразили три основні напрями сталого розвитку у чотирьох принципах (рівність нинішніх та майбутніх поколінь, соціальна згуртованість, якість життя, міжнародна відповідальність), які формують основу для цілей і завдань Стратегії. У новій версії національної стратегії Ісландії (2009) особлива увага приділяється збалансованому виробництву та споживанню, а також питанням екологічної освіти населення [7].

Незважаючи на унікальність кожної стратегії сталого розвитку країн Європи, існують спільні особливості їх написання та оформлення. Стратегії мають відносно неформальний стиль написання, як правило, насичені ілюстративним матеріалом (фотографії, графіки, схеми, діаграми). Виключенням є національні стратегії сталого розвитку Угорщини, Мальти, Румунії, Словенії, Швейцарії, текст яких не супроводжується ілюстраціями.

Той факт, що стратегії Європейського регіону не перенавантажені науковими термінами, на наш погляд, свідчить про те, що до розробки цих програм залучаються не лише науковці та спеціалісти з певних галузей знань, але й політики, представники бізнесу і місцевих громад.

Графіки і діаграми, включені до національних стратегій сталого розвитку, відображають соціальні, економічні та екологічні показники певних країн. Значною кількістю графіків відрізняються національні стратегії сталого розвитку Чехії, Німеччини, Греції, Італії, Іспанії, Норвегії (рис. 1).

Широке застосування фотоматеріалів у стратегіях наближує їх до реальності, свідчить про впровадження пропонованих заходів у життя, а не лише

існування їх на папері, тобто є позитивною тенденцією. Значна кількість фотографій наявна у стратегіях сталого розвитку країн Північної Європи (Фінляндії, Ісландії, Норвегії), а також Німеччини, Литви, Великої Британії.

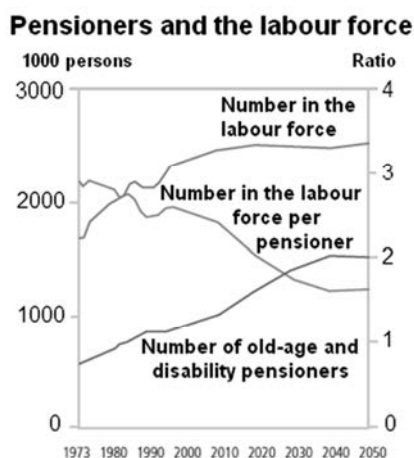

Рис.1. Пенсіонери та трудові ресурси (графік зі стратегії сталого розвитку Норвегії)

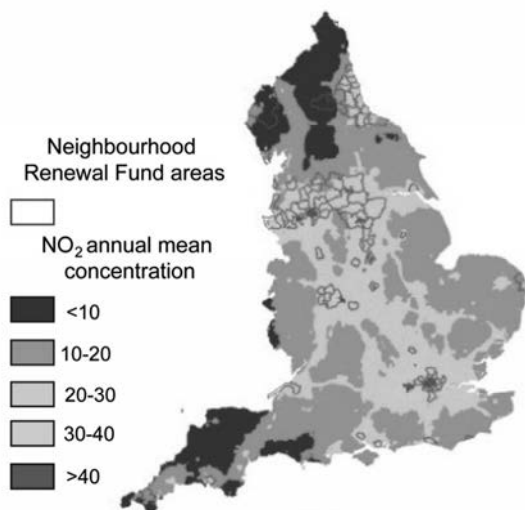

Рис.2. Карта, що демонструє концентрацію NO₂ на 2001 рік та межі території оновлення фонду (карта зі стратегії сталого розвитку Великої Британії)

Рис.3. Басейни річок Ірландії (карта зі стратегії сталого розвитку Ірландії)

Парадоксально, але незважаючи на високу якість ілюстративних матеріалів, що спостерігається у багатьох національних стратегіях країн Європи, для них характерний дуже низький рівень або навіть повна відсутність картографічного забезпечення. Картографічні твори представлені лише у стратегіях таких країн, як Ісландія, Ірландія, Латвія, Іспанія та Велика Британія, проте кількість карт незначна: від однієї до шести.

У стратегіях здебільшого наявні карти екологічної тематики, рідко зустрічаються карти соціального та економічного спрямування. Якість картографічних матеріалів низька, географічна основа майже відсутня, використовуються прості способи картографічного зображення тематичного змісту (способи якісного та кількісного фону, значків і ареалів). На більшості карт відсутні підписи, а територія країни показана ізольовано, як демонструють рис.2 і рис.3. Значним недоліком є відсутність підписів масштабу.

На карті, що демонструє басейни річок Ірландії, не нанесено жодної річки, не показані моря, що омивають острів, тож користувачеві без відповідної географічної підготовки складно визначити, в який океан несуть свої води річки країни (рис.3).

На нашу думку, найкращим рівнем картографічного забезпечення серед стратегій сталого розвитку країн Європи відрізняється стратегія Латвії (2010), у якій представлено 6 карт. Порівнюючи між собою карти з декількох стратегій, можна відзначити, що карти, включені до стратегії сталого розвитку Латвії, є найбільш інформативними та читабельними.

Відсутність картографічних творів у багатьох стратегіях сталого розвитку є значним мінусом, адже карти являють собою найбільш наочний та загальнозрозумілий спосіб візуалізації інформації. Вважаємо, що картографічні твори у межах стратегій сталого розвитку мають бути сучасними, більш-менш уніфікованими й об'єктивними. Бажано, щоб карти, які входять до складу стратегій, відображали усі напрями сталого розвитку: соціальний, економічний та екологічний. карти, які будуть ілюструвати основні складові сталого розвитку, можна включати або безпосередньо до тексту стратегій, або видавати окремо у вигляді атласів або серій карт.

Висновки. Серед регіонів світу Європа має найбільший досвід розробки та впровадження стратегій сталого розвитку. Якщо перші стратегії сталого розвитку країн ЄС фіксували увагу переважно на проблемах охорони довкілля, то зараз усі три складові сталого розвитку (економічна, соціальна, екологічна) висвітлюються більш-менш рівномірно.

Незважаючи на покращення змісту європейських стратегій, рівень картографічного забезпечення залишається низьким. До рекомендацій щодо створення стратегій необхідно включати не лише

розділи, що стосуються структури і змісту стратегій, але й окремі пункти, які будуть висвітлювати вимоги до кількості та якості ілюстративних і картографічних матеріалів.

Досвід створення стратегій сталого розвитку, насичених картами різної тематики, буде корисним як для держав, які вже мають стратегії сталого розвитку, так і для тих країн світу, які ще тільки їх роз-

робляють. Проведення експериментальних робіт і теоретичних досліджень у цьому напрямі є актуальним та покликане зробити свій внесок у покращення якості стратегій, а разом з ними – інтенсифікації заходів на шляху до сталого розвитку.

**Рецензент – доктор географічних наук,
професор В.А. Пересацько**

Література:

1. Мельник Л.Г. Поняття про сталий розвиток / Л.Г. Мельник. – Суми: Університетська книга, 2007. – С. 411 – 442.
2. Рейтинг стран мира по уровню устойчивости общества: [Электрон. ресурс].- Режим доступа: <http://gtmarket.ru/ratings/sustainable-society-index/info>
3. European sustainable development network: [Electron. resource]. – Mode access: <http://www.sd-network.eu/>
4. Meadowcroft J. National Sustainable Development Strategies: Features, Challenges and Reflexivity / J. Meadowcroft // European Environment. – 2007. – № 17. – P. 152 – 163.
5. Harris J.M. Basic Principles of Sustainable Development / J.M. Harris. – Medford: Global Development and Environment Institute, Tufts University, 2000. – 26 p.
6. Regional Approaches to Sustainable Development: Linking Economic, Transportation, and Environmental Infrastructure in Rural and Small Metropolitan America. – Washington, DC: NADO Research foundation, 2011. – 40 p.
7. Sustainable development knowledge platform: [Electron. resource]. – Mode access: <https://sustainabledevelopment.un.org>
8. UN Department of Economic and Social Affairs. Assessment Report on National Sustainable Development Strategies: the Global Picture 2003. – Division for Sustainable Development, UNDESA: New York, 2004. – 8 p.
9. UNCSД. Guidance in Preparing a National Sustainable Development Strategy: Managing Sustainable Development in the New Millennium / UNCSД Background Paper 13. DESA/DSD/PC2/BP13, 2002. – 46 p.

УДК 912.43:796.5477.53

Ю.І. Прасул, Ю.В. Кіяшко

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ТУРИСТИЧНИЙ АТЛАС ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Запропоновано інноваційну структуру атласу, яка базується на прийнятих підходах до класифікації туристичних ресурсів. Обґрунтовано структуру, зміст і дизайн туристичного атласу Полтавської області. Визначено особливості атласу. Запропонований туристичний атлас Полтавської області є першим комплексним виданням даної тематики на цю територію. Атлас містить інформацію про загальні умови розвитку туризму, ресурсну базу зеленого, екскурсійного, подієвого, лікувально-оздоровчого, спортивного видів туризму в розрізі адміністративних районів цієї області.

Ключові слова: картографування, туристичний атлас, туризм, Полтавська область.

Yu. Prasul, Yu. Kiyashko

TOURIST ATLAS OF POLTAVA REGION

The innovative structure of the Atlas based on the approaches adopted to the classification of tourism resources has been proposed. The structure, content and design of Tourist Atlas of Poltava region have been grounded. The features of the Atlas were identified. The proposed Tourist Atlas of Poltava region is the first comprehensive publication on this theme for this territory. The Atlas contains information about the conditions of tourism development, the resource base of green, excursion, special events, therapeutic recreation, and sports tourism in the context of administrative districts of this region.

Keywords: mapping, Tourist Atlas, tourism, Poltava region.